

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนตำบลเสม็ดได้ อำเภอ บางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสารเชิงวิชาการ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มแกนนำ การอภิปรายกลุ่ม รวมทั้งสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ของชุมชนตำบลเสม็ดได้ พอสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนตำบลเสม็ดได้

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ประชาชนในชุมชนตำบลเสม็ดได้เข้าใจว่า การท่องเที่ยว ในชุมชน คือการท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นไปตามกิจกรรมของการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลเสม็ดได้ และเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยวที่คนใน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ

5.1.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนตำบลเสม็ดได้มี 2 ระดับ

- 1) ในระดับกลุ่มอาชีพ คือประชาชนในชุมชนตำบลเสม็ดได้จะรวมกลุ่มกันทำ กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวตามความถนัดและสมัครใจของแต่ละคน อาทิ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้าน สนามช้าง กลุ่มปลาร้า กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มสานกระจาดและทอเสื่ออก กลุ่มตะเกียงกะลา ในแต่ละ กลุ่มจะมีการเลือกตั้งประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิกสมาชิก เป็นรายกลุ่ม
- 2) ในระดับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ วัดหัว สวน วัดสนามช้าง วัดเสม็ดได้ ศูนย์ปฏิบัติธรรม ซึ่งจะประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดหัวสวน สมาชิก กลุ่ม เป็นพระลูกวัดที่ชำนาญในด้านต่าง ๆ เลขานุการเจ้าคณะตำบล ขุนคลัง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหัว สวน เลขานุการเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม

5.1.3 กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเสม็ดได้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ประชาชนในชุมชนตำบลเสม็ดได้ใช้ช่องทางในการร่วม กลุ่มอาชีพ สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการค้นหา

ปัญหาร่วมในกลุ่ม ร่วมคิดหนทางแก้ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติร่วมรับผลประโยชน์ มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมของศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหัวสวน

ในส่วนของประชาคมทั้งชุมชนจะอาศัยสื่อหอกระจายข่าวชุมชนในทาง การประชาสัมพันธ์แจ้งความเคลื่อนไหวกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การโทรศัพท์ และการบอกปากต่อปาก เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารร่วมกัน

5.1.4. การมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเสม็ดได้ในการบริหารจัดการ ในการเป็นต้นแบบของตำบลอื่นๆ

ผลจากการศึกษาสรุปว่า ทุกๆเดือนจะมีผู้นำชุมชน สถาบันการศึกษา ส่วนราชการ ต่างๆ ได้มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นซึ่งกันและกันและสร้างความมั่นใจมากยิ่งขึ้น จากการแลกเปลี่ยนพอสรุปได้ว่า รูปแบบและกระบวนการการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเสม็ดได้ สามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับชุมชนในพื้นที่ของตนเองได้ ซึ่งจะต้องปรับรูปแบบบ้างตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน โดยรวมแล้วถือได้ว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเสม็ดได้ สามารถเป็นต้นแบบที่ดีได้

5.2 อภิปราย

5.2.1 ข้อมูลทั่วไปความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนตำบลเสม็ดได้

จากผลการวิจัยพบว่าประชาชนในชุมชนตำบลเสม็ดได้เข้าใจว่าการท่องเที่ยวในชุมชน ก็คือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเรียกตามกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน โดยสังเกตได้จากการตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหัวสวน ซึ่งผู้วิจัยสังเกตจากการพูดคุย สนทนา ประชาชนจะเน้นสาระสำคัญของกิจกรรมมากกว่าศัพท์เชิงวิชาการ โดยสาระสำคัญของการท่องเที่ยวคือไม่ทำลายวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ และได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว

5.2.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนตำบลเสม็ดได้

จากผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเสม็ดได้ ทั้งใน 2 ระดับคือ ระดับกลุ่มอาชีพ และในระดับชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหัวสวน โดยสมาชิกของแต่ละกลุ่มอาชีพมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน คิดค้นที่จะนำทรัพยากรท้องถิ่นมาพัฒนาให้เกิดมูลค่าเพิ่มให้เกิดผลทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสนามช้าง กลุ่มสานกระเจาดและทอเสื่อกก กลุ่มตะเกียงกะลา กลุ่มปลาร้า กลุ่มเพาะเห็ด โดยมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขายให้กับนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดรายได้ในชุมชน ในส่วนของนักเรียน

โรงเรียนวัดหัวสวน ได้รับการถ่ายทอดจากผู้อาวุโสในชุมชนและอาจารย์จากโรงเรียน ทำให้เยาวชนได้ทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านที่ดีโดยทำหน้าที่อาสาสมัครช่วยคุเทศก์ท้องถิ่นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันนอกเหนือจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันนอกเหนือจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชุมชนแล้วยังได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยผ่านกระบวนการการท่องเที่ยวอีกด้วย ในระดับศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดหัวสวน ก็เช่นเดียวกัน ข้อมูลต่างๆ จะถูกกลั่นกรองมาจากคณะกรรมการกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มมาร่วมคิดเป็นงานรวมของชุมชนและร่วมปฏิบัติประเมินผลและแก้ไขปัญหาร่วมกัน อีกทั้งยังสามารถประสานงานกับองค์กรในชุมชนและภายนอกชุมชนเข้ามาเสริมศักยภาพให้ชุมชนเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ตลอดจนชุมชนตำบลเสม็ดได้ได้นำแนวคิดชุมชนพึ่งตนเอง ตามแนวคิดของนายแพทย์ประเวศ วสี นำมาประยุกต์ใช้อย่างสอดคล้องลงตัว เริ่มต้นจากกระบวนการร่วมคิดของคนในชุมชนร่วมปฏิบัติโดยนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์เพิ่มมูลค่าก่อให้เกิดเศรษฐกิจชุมชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาไปสู่ชุมชนพึ่งตนเอง

5.2.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเสม็ดได้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชน

การรวมกลุ่มอาชีพสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนโดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการค้นหาปัญหา แก้ไขปัญหา ผ่านกระบวนการการตัดสินใจร่วมกันในคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ ค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา การวางแผนการดำเนินงานร่วมกระจายผลประโยชน์ การประเมินผลร่วมกันในกลุ่มและเชื่อมโยงกระบวนการมีส่วนร่วมเข้าสู่ระนาบในการวางแผนระดับชุมชนคือคณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ซึ่งจะมีการรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันของผู้นำ กลุ่มอาชีพทุกกลุ่มที่เป็นคณะกรรมการของชมรมฯ ซึ่งเป็นการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินผลในระดับชุมชน โดยมีกระบวนการการตัดสินใจตามมติที่ประชุมของคณะกรรมการฯ

ในส่วนของการปฏิบัติและการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 โดยเฉพาะการถ่ายโอนอำนาจในด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุนพาณิชย์กรรมและการท่องเที่ยวถือว่ากรณีชุมชนตำบลเสม็ดได้ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดย อบต.มีส่วนร่วมกับประชาคม สามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดีถึงแม้ว่างบประมาณสนับสนุนค่อนข้างน้อยแต่ชุมชนมองว่าก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี อบต.เข้ามามีส่วนร่วม

จากการสังเกตการณ์ของผู้ทำการศึกษาสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การที่ชุมชนตำบลเสม็ดได้ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน และประสบผลสำเร็จเนื่องมาจากปัจจัยเสริมในด้านสังคม คือ ชุมชนบ้านปราสาท เป็นชุมชนที่สนิทสนมกันดังเครือญาติจะ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อาทิเช่น งานบุญหรือกิจกรรมของชุมชน ฉะนั้น เมื่อชุมชนดำเนินกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวขึ้นในชุมชน ทุกส่วนของชุมชนจึงได้ช่วยกันเติมเต็มให้ซึ่งกันและกันทำให้กิจกรรมการ
ท่องเที่ยวชุมชนตำบลเสม็ดได้

5.2.4 ประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปราสาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ

ผลการศึกษาสรุปได้ว่าทุกๆ เดือนจะมีผู้นำชุมชนสถาบันการศึกษา และส่วน
ราชการต่างๆ เข้าไปศึกษาดูงานและเข้าพักกับชาวบ้าน (Home Stay) ประมาณ 2-4 กลุ่มๆละ 20-50
คน จากแบบสอบถามผู้ที่ไปท่องเที่ยวแบบ Home Stay มีความเห็นตรงกันว่าอรรถาศัยไมตรีของ
ประชาชนในชุมชนน่ารัก ด้านอาหารที่พักและผู้คนมีความร่วมมือกันดีมาก การจัดการด้าน
สิ่งแวดล้อมชุมชนดีมาก ชุมชนสะอาด ทุกคนรักใคร่สามัคคีกัน ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม
ของชุมชนและการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เฉพาะที่ชุมชนของตนเองนำไปเป็นแบบอย่างและ
ต้องปรับวิธีการบ้างเพื่อให้เกิดความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
ชุมชนตำบลเสม็ดได้ ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนตำบลเสม็ดได้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทราใน
ครั้งนี้ ทำให้ผู้ทำศึกษามีความมั่นใจมากยิ่งขึ้นกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
ไทย ผู้ภูมิภาคและชุมชนท้องถิ่นต่างๆ นั้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม
และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดีหากได้ใช้กระบวนการการมี
ส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประชาชนใน
ชุมชนด้วยกันเองกับภายนอกชุมชนและหลักการสำคัญจากการศึกษากรณีชุมชนตำบลเสม็ดได้
ประชาชนจะตั้งคำถามที่จะร่วมคิดกันอย่างไร ร่วมลงมือปฏิบัติอย่างไร กระจายผลประโยชน์ที่เป็น
ธรรมได้อย่างไร พร้อมทั้งตรวจสอบประเมินผลและแก้ไขปัญหาได้อย่างไร แล้วค้นหาแนวทางใน
แต่ละประเด็นและนำไปสู่ภาคปฏิบัติตามกระบวนการชุมชนพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับความ
ต้องการของชุมชนอยู่บนพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จุดเด่นที่น่าพา
ให้การมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเสม็ดได้ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวคือ
ประชาชนตื่นตัวกับการรับข้อมูลข่าวสารผ่านหอกระจายข่าวชุมชน ผสมผสานกับความสามัคคีของ
ประชาชนในชุมชนส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและประการ
สำคัญที่มากคือการจุดประกายให้ชุมชนอื่นๆ ได้ตื่นตัวและแสวงหาแนวทางในการมีส่วนร่วม
ของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ดังที่ชุมชนตำบลเสม็ดได้แห่งนี้ดำเนินการเพื่อ
พัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป เพื่อเป็นการต่อยอดในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัย

5.3.1 การวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนมากขึ้น

5.3.2 ควรมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวกับการจัดทำแผนงานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม โดยการศึกษาเรื่องการขยายหรือสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของพื้นที่ ตำบลเสม็ดได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ นอกตำบลเสม็ดได้ มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างหลากหลายกันในแต่ละพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยวทางเกษตร การท่องเที่ยวป่าชุมชน รวมถึงศึกษาเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อเตรียมการรองรับกระแสนิยมของการเดินทางท่องเที่ยวทั้งจากภายในและนอกประเทศ

5.3.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวขององค์กรการบริหารส่วนตำบลเสม็ดได้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

5.3.4 ควรมีการศึกษาวิจัยถึงวิธีการในการบริหารจัดการท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนตำบลเสม็ดได้ที่ได้มานุเคราะห์การกับความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ในครั้งนี้เพื่อจัดทำเป็นแผนพัฒนาในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนตำบลเสม็ดได้ต่อไป